

II.
DE CIVILIBUS CLERICORUM VESTIBUS.

VIII. De externo Clericorum habitu liceat hic pauca subnectere. Profectò hac in re Clericis mediocritas nunquam præscripta non fuit; scilicet, ut nec nimis elegantiam, et envidioso, nec neglecto nimis, et sordido vestitu uterentur. Hieronymus Nepotianum suum sic admonebat: Epist. 2, ad Nepotian. *Vestes pullas æque devita, ac candidas. Ornatus et sordes pari modo fugiendæ sunt; quia alterum delicias, alterum gloriam redolet.* Et sanè quinque prioribus Ecclesiæ sæculis civiles Clericorum vestes a communibus laicorum, licet forma non distinguerentur, bene verò modestia, et simplicitate eas inter se discrepare oportebat. Hinc Synod. Carthag. IV. *Can. XLV*, præcipit, ut Clerici professionem suam in habitu, et incessu probent, nec vestibus, et calceamentis decorem quærant.

IX. Jam verò per quinque priora Ecclesiæ sæcula nullam fuisse distinctionem Clericalium vestium civilium a laicalibus multa suadent. 1. Sævientibus tempore persecutionem contra Ecclesiam tyrannis, si Clerici distinctas a laicis gestasset vestes, ultro sese persecutoribus objecissent. Quum illi igitur declinare, quod possent, procellam studerent, ac sese populo pascendo servare, communibus ceterorum vestibus utebantur. Atque hinc Origenes *apud Eusebium Lib. VI, cap. 19* de Heraclia Presbytero Alexandrino scribens: *Idcirco, inquit, quum vulgari veste antea usus fuisset, ea deposita, philosophicum induit habitum, quem etiam nunc retinet.* Porro philosophicus habitus hominum etiam laicorum, qui sapientes se demonstrare adfectabant, proprius erat.

2. Auctor *de Eccles. Hierarch.* sub nomine Dionisii *cap. 6*, Monachorum habitum, tonsuramque describens, nullum verbum habet de vestibus Clericorum. Synodus quoque Carthag. IV, quum nihil eorum omitteret, quæ ad officia Clericorum pertineret, quod ad vestes solam mandat Clericis modestiam, ut modo indicavimus.

Idem 3, evincitur ex Epist. Cælestini Papæ ad *Episcopos Narbonensis, et Vionensis Provinciae.* In ea Clericos, qui pallio, et cingulo uti cæperant relictis tunica, et toga, qui communis erat et ipsis et laicis habitus, sic reprehendit: *Didicimus quosdam Domini Sacerdotes superstizioso potius cultui inservire, quam mentis vel fidei puritati. Amicti pallio, et lumbis præcincti, credunt se Scripturæ fidem, non per spiritum, sed per litteram completuros. . . . discernendi a plebe, vel ceteris sumus doctrina, non veste, mentis puritate, non cultu. . . . Non est imponendum oculis, sed mentibus infundenda præcepta.*

X. Occurrunt quidem haud raro in antiquis Ecclesiasticis monumentis vestes sic dictæ: *Tunica, sive Dalmatica, Lacerna, sive Birrum, Linea, Hemiphorium Colubium &c.* et quidem tanquam indumenta a Clericis adhibita: verum uti rectè observat Thomassinus *P. I, Lib. II, cap. 45*, hæ communes erant Clericorum, et laicorum vestes, quibus etiam Ethnici utebantur. Tantummodò Constantinopoli, uti ex Socrate colligimus *Lib. VI, cap. 12*, quarto exeunte sæculo mos viguisse videtur, ut Clerici atra veste uterentur. Fortasse ut a Clericis Novatianis distinguerentur, qui albis vestibus induti incedebant. (**). Et in Hispania sub eodem nonnihil distingui Clericos in exteriori habitu, indicat Syn. Cæsaraugustana an. 351, *Can. VI*. (*)

XI. At nemo inficiabitur jam inde ab VI, sæculo cœpisse Clericos etiam in exteriori corporis cultu a laicis distingui. Id quod perquam manifestum est: 1. Ex S. Gregorio Turonensi, qui *Lib. V, cap. 14*, eam vestium distinctionem suæ ætate jam inductam indicat: *Merovechus, inquit, tonsuratus est, mutataque veste qua Clericis uti mos est, Presbyter ordinatur.*

2. Ex S. Gregorio M. qui pluries in suis Epistolis Clericos a laicis veste ipsa distinctos repræsentat: ac præcipuè *Lib II, Epist. 24, Paulum, qui despecto habitu suo ad laicam reversus vitam &c.* Et *Lib. VI, Epist. 11, dum ad Ecclesiasticum habitum veniunt. . . . dum in Ecclesiastico habitu non dissimiliter, quam vixerant, nequaquam student sæculum fugere, quam mutare.*

3. Ex Auctore Vitæ S. Cæsarii Arelat, qui Cæsarium *mutato habitu in clericum fuisse cooptatum* narrat.

4. Concilii Liptinensis *Can. VII*, quo sancitur, *ut Presbyteri, et Diaconi non sagis laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei.* Tum Synod. Agathensis an. 506, *Can. XX*, vestimenta et calceamenta, quæ religionem decerent, Clericos gestare jussit. Matisconense I, an. 581, *Can. V*, laicas vestes disertè Clericis interdicit. Narbonensis demùm Concilii *Can. I*, prohibentur vestimenta purpurea Clericorum.

XII. Porro hujusce in indumentis clericalibus mutationis ratio ea prorsus fuisse videtur: scilicet barbararum gentium irruptio. Quum enim Barbari Romanum Orbem invasissent, atque usus vestis brevioris pedetentim irrueret, laicis ad barbaros mores deficientibus, Clerici Romanas vestes, uti etiam sermonem, retinuerunt. Unde in Oriente, ubi seriùs barbariei calamitas sævire cœpit, diutiùs oblongarum vestium æque apud Clericos, ac apud laicos usus obtinuit. Nonnisi in Syn. Trullana an. 692, primum ejusmodi vestium distinctionis mentio occurrit. Namque *Can. XXVII*, in hanc rem sic decernit: *Nullus eorum, qui in Cleri Catalogum sunt relati, vestem sibi non convenientem induat, neque in civitate degens, neque iter ingrediens. Sed utantur vestibus, quæ iis, qui Clerum relati sunt, adhibita fuerit. Si quis autem tale quid fecerit, una Septimana segregetur.*

XIII. Igitur ab sæculo VI, inducta in Ecclesiam consuetudo est, ut Clerici veste forma a laicorum veste distincta uterentur: (**). id quod indicat Syn. Narbonensis an. 589, *Can. I*, ac dein Tolet. IV, sæculo altero ineunte *Can. XXVIII*, alias *XXVII*. (*) Verum nunquam destitit Ecclesia Clericos admonere, ut neque in distincta hac veste aut luxum quærerent, aut mollitiem adfectarent, sive in pannis, sivi in colore, sive in fissuris multiplicibus, sed modestiam præseferrent. (**). Ad rem ead. Syn. Narbon. præf. *Can. Nullus Clericorum vestimenta purpurea induat, quæ ad jantantiam pertinent mundialem, non ad religiosam dignitatem, ut sicut est devotio in mente, ita et ostendatur in corpore.* (*) Undè Concilium Lateranense II, sub Innocentio II, *Can. III*, decernit: *Nec in superfluitate, scissura, aut colore vestium intuentium offendant aspectum Episcopi, et Clerici.* Et Syn. Melphitana Regni Neap. *Can. XIII. Scissis vestibus Clericos abuti ulterius prohibuit, et ne pomposis exuviis induantur.* (**). Extrema luxus, et abjectionis a Clericis in vestitu vitanda semper optavit Ecclesia. Perbelle Syn. Valentina an. 1565, Sess. III, Tit. III cap. 13. *Talem in Ecclesiasticis viris amictum cupit Sancta Synodus, ut neque pannosi aut lacerti sint, neque vestibus exquisita ante confectis utantur, sed ea indumenta, quæ animi quietem, aut modestiam promittant.* Undè Synod. Arandensis an. 1473, *Cap. VIII*, vetuit Clericis, vilibus,

et luctuosis vestibus indui; et Compostellana an. 1056, *Cap. II*, deferre vestes sæculares. (*)

XIV. Qui plura de hoc capite nosse cupit, adeat Thomassinum *P. I, Lib. II, cap. 47, et seq.* qui totus in eo est, ut ostendat, vestes Clericorum ex Synodorum Decretis semper oblongas fuisse, sive talaris, clausas, nec nimis strictas, neque fimbriatas, aut rugosas, neque demùm sericas: coloris verò nunquam purpurei, viridis, albi, aut splendidi, sed quo Clerici præ laicis modestiam, animique demissionem præferrent. (**) Ad rem Syn. Valent. præf. cap. 13, *statuit, ut in sacris ordinibus constituti vestibus utantur talaribus, non rubei coloris, aut viridis, sed nigri, vel eorum, quos honestus Ecclesiasticorum usus admisit: scissis non utantur calceis, in subuculis collaria rugata minime deferant, nec additamenta illa sinuosa extremitati manicarum subuculæ adjungant.* (*)

XV. Tum idem Auctor *ibidem* observat ab sæculo XIV, colorem nigrum, vel ad nigrum proximè accedentem factum fuisse vestium clericalium communem. Concilium quidem Tridentinum *Sess. XXIV, Reform. cap. 12*, non indixit Clericis, nisi paritatem, et modestiam in veste, fugamque constantem laicorum habitus, et consuetudinis; verùm pænè omnes, quæ post deinceps habitæ sunt Synodi, Tridentinam Sanctionem veluti explicantes vestem talaris, sive oblongam, coloremque nigrum præscribunt. Ad rem I. Synodus Provinciales Neapolitana *Cap. 22. Pileum nigri sit coloris, vestis, itidem superior, ac interior; atque utraque talaris. . . . Pallio, quod vulgo Ferrajolum vocant, ut clericali convenit honestati ad frigoris tantum, pluviaeque injurias repellendas utantur, vestemque interiori nunquam deponant. . . . Dum pedibus iter facit, vestibus poterit uti contractionibus, ex quibus tamen Clericus facile cognoscatur.* Idem etiam sancit S. Carolus in suis Synodis, ac præcipuè in I, Provinciali *Cap. 17, et 23, et II, Cap. 31*, apud Thomassinum *ibidem*.

XVI. Cæterum munditia una cum modestia in Clericorum vestibus servanda est; et quidem ob rationem a Possidio adductam in vita S. Augustini, ubi ait: *Ex moderato, et competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abstracta plurimum, quia ex his plerique vel jactare sese insolenter homines solent, vel abjicere, ex utroque non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt, querentes.*

(**) XVII. In Hispania ad talaris vestes quantum attinet eas jam diù præscripserat Clericis Syn. Dertusana an. 1429, *Can. I*, scilicet, nec *nimia brevitate, nec longitudine* notandas. Ad colorem verò quod spectat, nigrum generatim admissum esse post sæculum XVI, ex eo colligimus, quod Concilia nostra, præsertim Valeatin, mox *laud. cap. 13*, nigri, vel fuscis coloris vestem, vel ejus quem honestus Ecclesiasticorum usus admisit, præscribit. (*)

(**) XVIII. Quæret fortasse quispiam, quid fuerit, quod inductus sit in Clericorum vestibus color niger? Cui si conjecturis fidere est, a Regulari Clericorum vita originem duxisse, respondebimus. Quum enim Monachis post S. Benedictum visum esset, *nigrum colorem magis humilitati, magis pœnitentiæ, magis luctui convenire*, ut scribit Petrus Ven. ad S. Bernardum, omnes ut plurimum, hunc colorem adsumserunt, *beatissimum Patrem Benedictum sectantes, qui nigro colore usus est.* Chron. Cassinien. *Lib. IV, cap. 115*, Clerici autem simul ac Canonicam vitam amplexi sunt, mutavere etiam exteriorem indumentorum formam, et quum a Monachis mutuaverint *Cappas cum cappellis* sive *caputiis*, et *cilicia*, verosimilè est, simul cum id genus vestimentorum colorem etiam nigrum mutuasse. Profectò induebantur quondam Canonici Ciliciis, Cappis, et

Caputiis Monachorum, uti hodiernus nobis complurium Hispaniæ Ecclesiarum usus indicat. (*)

(**) XIX. Verùm quum deinceps cœperint Canonici a Canonica se advertente vivendi methodo, retenta in choro antiqua vestimentorum configuratione, et in profanis vestibus mutata, colorem tamen nigrum retinuisse, atque ita sensim in omnibus Clericorum vestibus inductum fuisse, probabile saltem existimamus. (*)

§ III.

DE TONSURA CLERICORUM.

XX. Tonsura olim apud Ethnicos probro fuisse discimus, tum ex Aristophane, apud quem vulgaris est Paræmia: *Servus quum sis comam geris*; quo servorum propriam fuisse tonsuram docemur: tum ex Epistola Cypriani ad Martyres ad opus metalli damnatos, ubi scribit: *Caput semitonsum, detestabilis, et tetra deformitas.* Unde Lucianus in Misandropro Jovem irridens: *Egregius, inquit, gigantum exterminator sedebas, quum tibi cæsaries ab illis circumtonderetur:* id pro genere quoddam sannæ usurpans. Itaque tonsura apud Germanos, Francosque, immo et apud Romanorum Imperatores regni spem præcedebat, regnandique incapaces faciebat. Hinc monachorum plerique humilitatis studio, ut aliis sese despiciabiles præberent, caput tondere, et radere consueverunt, de quibus S. Paullinus *Epist. 4 et 7, Casta informitate capillum ad cutem cæsi, et inæqualiter semitonsi, et destituta fronte præerasi, et damnabiliter despiciabiles.*

XXI. Ex hoc monachorum usu emersisse sæculo VI, Tonsuram Clericorum docet Thomassinus *P. I, Lib. II, cap. 34*. Clericos nimirum monasticæ perfectionis æmulatores ab illis eam humilitatis speciem arripuisse. Et sanè per quinque priora Ecclesiæ sæcula præter capilli brevioris modestiam, nullam aliam a Clericis usurpatam Tonsuram plura suadent.

1. Optatus *Lib. II, contra Parmen.* crimini vertit Donatistis, quod Episcopis, Presbyterisque Catholicis, qui in eorum manus incidissent, capita raderent: *Dicite ubi vobis mandatum sit radere capita Sacerdotibus, quum e contrario tot sint exempla proposita fieri non debere.* Quis ita locutus fuisset Optatus, si tunc Clerici tonsuram gestassent?

2. Hieronymus *Lib. XIII, in Ezech. cap. 44*, detestans capitis tonsuram, tanquam propriam Sacerdotum Isis, et cultorum Serapidis, modum capillorum Clericos decentem ita describit: *Perspicue demonstratur, nec rasis capitibus, sicut Sacerdotes, cultoresque Isis, atque Serapidis nos esse debere, nec rursum comam demittere, quod proprie luxuriosorum est, barbarorumque, et militantium, sed ut honestus habitus Sacerdotum facie demonstretur, nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos, ut operata sit cutis.* Quis hic Clericis peculiare, quod laicis etiam fidelibus non inculcatum?

3. Demùm veteres sancti Christiani Episcopi in Historiis, quas de ipsis proprias, et peculiare habemus, non aliter exhibentur, quàm habitu, et capillo ad modestiam magis composito. Undè Prudentius *De Coronis Hymn. 12*, de S. Cypriano ad Deum converso scribit: *Namque figura alia est, quam quæ fuit, oris, et frontis. Deflua cæsaries compescitur ad breves capillos.*

XXII. Porro per illud temporis licet Clerici nulla peculiari tonsura a laicis distinguerentur, semper tamen ipsis præscripta in capillio modestia, vetitum comam nutrire. Hoc indicant tum modò producta veterum testimonia, ac præcipuè Hieronymi; tum etiam Concilii Carthag. IV, Can. XLIV, *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat*. Atqui ad hanc in capillio modestiam omnes promiscuè fideles hortatur Apost. I, ad Corint. Cap. XI, v. 14, *Vir quidem, si comam nutriat, ignominia est illi*: tum Constit. sic dictæ Apostolicæ *Lib. I, cap. 3*, fidelem admonent, *ut sit non capillum nutriens, nec pexus, nec comatus*. Adhæc Apostolus ipse I, ad Timoth. Cap. II, v. 9, *mulieres jubet eum verecundia, et sobrietate ornari se, et non in tortis crinibus*. Quibus verbis modestum quidem ornatum mulieribus, ut viris suis placeant, permittit Apostolus; at nimis quæsitâ ornamenta, ac inane verticis artificium devitare monet. Id quod quum in fœminis improbet Apostolus, quoniam, quæso, animi ardore, vehementique celo id in Clericis reprehendisset?

XXIII. Jam verò præter modestam capillorum brevitatem, Corona etiam clericalis invaluit, qua deraso vertice Clerici insigniuntur. Hujus originem quod spectat Hallerius *Lib. III, Eccles. Hierarch. Sect. III, Art. 3*, tres describit tonsuræ species, scilicet Clericorum, Monachorum, et Pœnitentium; atque hos Christianorum ordines tonderi jussos ab Ecclesia docet. Et sanè Conc. Tolet. III, *Can. XII*, præcipit, ut publicè pœnitentibus Episcopus, vel Presbyter caput tondeat. Tonsura enim habitus lectus erat, uti Sacræ Scripturæ, Historiæque testantur. Monachus verò, quia plangentis habet officium, uti supra ex Paullino monuimus, castam tonsuræ informitatem retinet. Tum ex Socrate *Lib. III, cap. 1*, Julianus Apostata ad eum abrasus Monachum simulavit. Illud autem discrimen statuit inter tonsuram Clericorum, et tonsuram Monachorum, et Pœnitentium, quod Clerici in modum Coronæ in signum ignitatis, illi verò abrassa cute in signum luctus tonderentur, eamque differentiam etiam nunc retineri docet; quippè qui inter Monachos Clerici sunt, coronam gestant, qui verò Laici toto capite tondentur.

XXIV. Igitur VI, ineunte sæculo Coronæ clericalis usus primum in Ecclesiam invecus videtur. (***) Synodus enim Toletana II, *Can. 1*, de tonsura clericali loquitur; (*) et Isidorus Hispalensis *De Offic. Eccles. Lib. II, cap. 4*, et Gregorius Turon. *de Glor. Martyrum, Lib. I, cap. 28*, sua ipsorum ætate Coronam clericalem jam in Ecclesiam inductam produnt. Atque adeo Synodus Toletana IV, an. 633, *Canone XLI*, Tonsuræ præceptum simul, et formam complectitur: *Omnes Clerici detonso superius capite toto, inferius solam circulem coronam relinquunt*. Ea tamen subiade paulatim ita contracta est, ut Con. Coloniense an. 1260, *Can. IV*, summum verticem radi jubeat, quàm vocat *Coronam*. Conc. Rothomag. an. 1072, *Can. XI*, anathema ejaculatur in Clericos coronam gestare detrectantes. Patentem esse debere sanxit Syn. Londinensis an. 1102. *Can. XII, Clerici patentem coronam habeant*. Ejus magnitudinem quatuor digitorum in diametro designavit Conc. Palentinum an. 1388, *Can. III*, (***) et Arandense *Can. XIV*, in Minoribus constitutis Ordinibus coronam adsignavit, quantum patebat *Regalè*. (*) Ut secundum uniuscujusque ordinem gestaretur mandavit Senon. an. 1528, *Can. XXIV*. Postremò magnitudinem pro singulis ordinibus definivit Mediolanense V, an. 1579, Etenim *Can. IV*, edixit, ut corona Presbyterorum quatuor haberet pollices in diametro, tres Diaconorum, a quibus non multum recederent Subdiaconi, duos verò corona minorum ordinum. (***) Complures Diœcesanæ Synodi depictis circulis uniuscujusque ordinis coronam designant. (*)

XXV. Coronæ clericalis significationes multæ sunt; nam 1, ex humilitatis professione, unde ortum habuit retinenda a Clericis est; quo intuitu imitationem, opprobriorum Christi significat. 2. Regiam Sacerdotis dignitatem indicat ex Isidoro Hispalensi *Lib. II, de Offic. Eccles. cap. 4*. 3. Temporalium curarum vacuitatem ex eodem Isidoro *ibidem*. 4. Demùm ex S. Thoma ob circularem figuram omnium perfectissimam Clericorum vitæ, sanctimoniamque perfectionem.

(**) XXVI. Sicuti jubebantur quondam Clerici caput radere, ita et radere quoque barbam vetabantur. Syn. Carthag. præf. *Can. XLIV*, et Baremonensis an. 540, *Can. III*. Id quod obtinuisse videtur usque ad sæculum XI, quum Syn. Compostallana an. 1056, *Cap. II*, inter alia præcipiat Canonicis, *ut abscissas habeant barbas*. Quod dein confirmarunt Concilia Tolet. an. 1323, *Can. VII*, Complutense an. 1325, *Cap. II*, Hispalens. an. 1512, *Cap. XXIII*, ea adducta ratione a præf. Syn. Tolet. *ne sumendo Christi Sanguinem aliquid indecens contingere possit*. (**)

CAPUT VIGESIMUM TERTIUM.

DE CŒLIBATU CLERICORUM.

I. Opportuna hic sese offert occasio pauca, veluti Appendicis loco de Clericorum cœlibatu subnectendi. Quæ in re illòd primo constat, Sacerdotibus Christianis convenire quàm quod maximè, ut cœlibatum, vel saltem continentiam profiteantur. Purissima namque hostia, quàm suis manibus quotidie offerunt, atque adeo participant, aliisque participandam tradunt, ejusmodi vitæ institutum omnino requirere videtur. Ad rem Origines Homil. XXIII, in Num. *Videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti, et perpetuè se devoverit castitati*.

II. Tum Apostoli sacerdotio, vel virginitatem conjunxerunt, vel perpetuè castitatis professionem. Filius namque Dei, qui *substantialiter* Pater est, quique de Virgine matre nasci voluit, Apostolos suos, atque eorundem successores puritatis suæ certo quodam modo voluit esse consortes. Atque hinc Hieron. Apol. contra Jovinianum: *Christus virgo, virgo Maria, utriusque sexus virginitatem dedicavere. Apostoli, vel virgines, vel post nuptias continentes. . . . adsumti in Apostolatam reliquerunt officium conjugale*. Profectò Sacerdotalis ordinationis character potiori, quàm Apostolatus, jurè puritatis candorem requirit.

III. Quamobrem primis sæculis, licet Clericis continentiae lex indicta non fuerit, consuetudine tamen, moribusque jam obtinebat, ut ad sacros promoti ordines, ab ipsis, quas legitimè antea sibi matrimonio uxores conjunxerant, abstinerent. Id patet tum ex nuper indicata Origenis auctoritate tum ex Hieron. Lib. adversus Vigil. *Quid facient inquit, Orientis Ecclesie? quid Aegypti, et Sedis Apostolicæ, quæ aut Virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?* tum deniquè vel maximè ex Eusebio *Demons. Evang. Lib. I, cap. 9*, ubi tamquam de disciplina universe jam diù servata loquitur, qua scilicet Episcopi, et Presbyteri, ut melioribus studiis vacarent liberius, se junctum a re uxoria victum adamabant, quippè qui divina, et incorporea sobole procreanda occupati tenerentur. Igitur moribus antiquissimis, atque adeo etiam Apostolicis disciplina in Ecclesiam inducta primis sæculis viguit, ut Episcopi, Presbyteri, et Diaconi perpetuam servarent continentiam.